

Social Differentiation and Reproduction in the Field of Education (Phenomenology of Understanding the Social Differentiation of Kurdistan University Students)

Nasim Abdolazadeh¹

 <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27576.2191>

Received: 2023/03/02; Revised: 2023/06/18; Accepted: 2023/06/22

Type of Article: **Research**

Pp: 397-426

Abstract

The present study seeks the phenomenology of understanding the social differentiation of Kurdistan University students from social reproduction in the field of education. Considering the theories of social reproduction of people such as Bourdieu, Apple, Bowles and Genies, the status of social differentiation has been interpreted and how it is reproduced in the field of education. These theorists believe that formal education is a tool in the hands of certain strata and classes of society to consolidate their desired values and norms and the permanence and consistency of their power within the society that reproduces the field of education. To achieve this goal, we interpret students' perceptions of this and use the phenomenological method, which seeks to discover the unchanging common experience of all participants. Therefore, in-depth interviews were conducted with 30 students of Kurdistan University faculties in different fields, and the data were formed through four steps of reading and understanding the totality of the data, horizontalization and summarization of the data, and the formation of semantic units. Results: The topics were described and collected and analyzed. The results show that the distinction in choosing the field is the first manifestation of the distinction that upper class students make to achieve and master the educational field. Although this started in high school with a tendency towards private education, due to access to resources, facilities and opportunities in higher education, the distinction is also highlighted and ultimately leads to the continuation of their class position.

Keywords: Social Differentiation, Social Reproduction, Educational Field, Phenomenology, Kurdistan University.

I. Assistant Professor, Department of Educational Administration, Farhangian University, Tehran, Iran.

Email: abdolazadeh.nasim@cfu.ac.ir

Citations: Abdolazadeh, N., (2024). "Social Differentiation and Reproduction in the Field of Education (Phenomenology of Understanding the Social Differentiation of Kurdistan University Students)". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 13(24): 397-426. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27576.2191>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5646.html?lang=en

1. Introduction

Education should be accepted as one of the main determinants of socio-economic status, and its access, acquisition and enjoyment should be considered dependent on the socio-economic base. This fundamental assumption links education to social space. Bourdieu believes that performing the specialized function of the field of education, like other social fields, requires the existence of (general and specific) characteristics of the field, although Bourdieu believes that the field of education has a social function in addition to specialized work, which he did. It is hidden in the shadow of its technical function. "Educational institution, which acts as the principle of pleasure and the principle of reality, is both the stimulus of the libido of knowledge and the stimulus of the libido of domination, which is hidden under the libido of knowledge and derives from competition. Assuming that the institution of education believed that "by preferring individual talents over hereditary privileges, it can establish a kind of meritocracy, in fact, it seeks to establish through hidden connections between academic talent and cultural heritage to provide a real state aristocracy whose authority and legitimacy is guaranteed by academic titles. Therefore, the field of education helps to reproduce these privileges and maintain the status quo, and in this way, it also reproduces power relations. Power relations also confirm the performance of the aforementioned educational action and will lead to social reproduction. The present research will examine students' understanding of differentiation and how it is reproduced among students of Kurdistan University as important actors in the educational field. The interpretation and explanation of the students' experiences and opinions show the basics of analyzing the differentiation of the university education field, within the framework of which it is possible to criticize this situation. It is very important to address that, as the statistical and theoretical data indicate a gap in the tendency of the upper social classes to higher education and far more distinction in entering important fields. On the other hand, studies show that the market has dominated higher education and has doubled this gap. Taking into account the theories of social reproduction, people such as Bourdieu, Apple, Bowles and Gintis interpret the state of social differentiation and how its reproduction has been discussed in the field of education. The main question will be what students understand about differentiation and its reproduction in the field of university education and how do they interpret it?

2. Materials and Methods

The present research method is a qualitative method. Among the qualitative methods, the phenomenology method is more appropriate in terms of its nature and relationship with the subject and target. The current research has sought to provide a comprehensive understanding of students' experiences and perceptions of differentiation and its reproduction in the academic field. For this purpose, the incoming students from 1997 to 1400 from various fields and faculties of Kurd-

istan University were interviewed about this issue. An attempt has been made to interview a number of students from each faculty based on purposeful sampling (8 people) and based on students' willingness to participate, and data collection will continue until theoretical saturation. The main method of data collection in phenomenology is interview. Because it is the only way that the participant describes his experiences of the phenomenon with his own language and movements. The phenomenological interview is generally in-depth and semi-structured so that the participant can provide full and comprehensive explanations about the phenomenon without any restrictions. The participants who are interviewed are theoretically selected (theory sampling) so that the researcher can create his theory in the best way. According to the methods used in phenomenological research, four stages can be presented for data analysis. "The first stage includes reading and understanding the entire text of the data. At this stage, the researcher tries to read the data he has transcribed (from the interviews), understand the whole text and find out their inner connection.

3. Data

Data in 7 semantic units; Inclination to medical and engineering fields, encouragement to continue education, cost for choosing a field and entering university, orientation to non-profit institutions (campus, etc.), access to reverse education, creating educational motivation, educational opportunities, entering the market Work and maintaining class and family distinctions were categorized. Based on this, the main themes were divided into four categories, differentiation in the choice of field, tendency to private education, access to resources and facilities and opportunities, and continuity of class position. In the analysis of the first category, i.e. the distinction in the choice of field, the interviewees are of the opinion that this distinction starts from the very beginning in high school and even earlier, and in high school, the children of the upper classes continue their education in the university with the aim of securing their career future. They are of the opinion that due to the strong tendency of upper-class families to continue their education and choose their children's majors in the fields of medicine and engineering, it becomes difficult to enter this competitive field, and because they have access to more facilities and resources, They occupy that position. In the second main theme, that is, the trend towards private education, at the high school level, which is the stage before entering higher education, the trend of parents and upper-class families towards private education has increased. In the third theme, that is, access to facilities and opportunities, such as the manifestations of this field of action that the interviewees believe that economic capital has gained more power and strength in the educational space, higher education and access to it depend on the acquisition of capital. He knows economics. In the fourth theme, that is, the continuation of the class position, the reproduction of the class position is not only limited to the category of income and economic

capital, but it occupies another field which can be explained mostly by cultural capital.

4. Discussion

The results of this research showed that the first distinction in entering the university is the distinction in the choice of field, which happened to the upper classes of the society from the very beginning of the education period. The obvious distinction started in high school. A course that is a prelude to entering a higher education course. This distinction with participating in reinforcement classes, participating in non-profit schools, participating in English language classes and getting a private tutor, etc., has been excellent for targeting education and planning for the educational level. The choice of field has started since this time, but at the university level, it has become a choice of a university field that can [and should] serve to differentiate and maintain the social status of the upper classes. So that the upper classes of society have a strong tendency to choose and enter income-generating fields with high social status, including medicine and engineering. What emerges from the interviews is that the distinction is not only limited to the university, but also related to the tendency of the upper social classes to private educational centers.

5. Conclusion

Interviews show that high spending in the field of education, participation of children in English language classes, tendency to go to foreign exchange and continue studying abroad, as well as access to resources, facilities, and opportunities, are the tendencies and subsequently their mastery. has paved the field of education. The main point is that this mastery and distinction is not realized only with economic capital, but requires cultural capital, which is the most important capital for the education field. Students understand that having cultural capital along with economic capital leads to smooth access to higher levels of higher education for those who have the most cultural and economic capital. Cultural capital is also the most important feature that can help to maintain the social and class position of students. In a more straightforward way, having the capital makes continuity more solid.

Acknowledgments

The authors would like to thank all the students who were interviewed

Observation Contribution

Authors have contributed to writing the article.

تمایز و بازتولید اجتماعی در میدان آموزشی: پدیدارشناسی درک تمایز اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه کردستان

نسیم عبداله‌زاده^۱

شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27576.2191>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۱، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۳/۲۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۰۲

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۳۹۷-۴۲۶

چکیده

پژوهش حاضر در پی پدیدارشناسی درک تمایز اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه کردستان از بازتولید اجتماعی در میدان آموزش است. با در نظر داشتن نظریات مربوط به بازتولید اجتماعی نظریه پردازانی هم چون: «بورديو»، «اپل»، «بولز» و «جینتیس» به تفسیر وضعیت تمایز اجتماعی و چگونگی بازتولید آن در میدان آموزش پرداخته شده است. آنان بر آن هستند که آموزش رسمی وسیله‌ای است در دست اқشار و طبقات خاص جامعه برای تحکیم ارزش‌ها و هنجارهای مورد نظرشان، دوام و قوام قدرت خود در درون جامعه، که میدان آموزش آن را بازتولید می‌کند. برای دستیابی به این هدف، درک دانشجویان را مورد تفسیر قرار داده و از روش پدیدارشناسی که در آن در پی کشف تجربه مشترک تغییرناپذیر همه مشارکت‌کنندگان از این امر می‌باشد، استفاده شده است. در این راستا با ۳۰ نفر از دانشجویان دانشکده‌های دانشگاه کردستان در رشته‌های مختلف مصاحبه عمیق به عمل آمد و داده‌ها از طریق مراحل چهارگانه خواندن و درک کلیت متن داده‌ها، افق‌سازی و تلخیص داده‌ها، تشکیل واحدهای معنایی و توصیف مضامین گردآوری، تجزیه و تحلیل گردید. نتایج نشان داد که تمایز در انتخاب رشته، اولین نمود تمایزی است که دانشجویان طبقات بالا برای دستیابی و تسلط برای میدان آموزشی انجام می‌دهند. این امر گرچه در دوران دبیرستان با گرایش به آموزش خصوصی شروع شده است، اما به جهت دسترسی به منابع، امکانات و فرصت‌ها در دوران آموزش عالی تمایز پررنگ شده و در نهایت به تداوم جایگاه طبقاتی آن‌ها منجر می‌شود؛ هم‌چنین نتایج نشان می‌دهد که پیوند سرمایه اقتصادی و فرهنگی دانشجویان طبقات بالا در میدان آموزش دانشگاهی سبب حفظ تمایزات طبقاتی و خانوادگی و هم‌چنین هموار شدن ورود آن‌ها به بازار کار می‌شود.

کلیدواژه‌ها: بازتولید اجتماعی، پدیدارشناسی، تمایز اجتماعی، میدان آموزشی.

۱. استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

Email: abdolahzadeh.nasim@cfu.ac.ir

ارجاع به مقاله: عبداله‌زاده، نسیم، (۱۴۰۳). «تمایز و بازتولید اجتماعی در میدان آموزشی: پدیدارشناسی درک تمایز اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه کردستان». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۱۲(۲۴): ۳۹۷-۴۲۶. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27576.2191>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5646.html?lang=fa

۱. مقدمه

رویکردهای جدید به آموزش، مسائل توسعه انسانی و عدالت اجتماعی را در کانون مباحث خود قرار داده‌اند. برابری آموزشی وجود فرصت‌های برابر آموزشی برای آحاد جامعه است تا دور از هرگونه فشار مالی، اجتماعی یا فرهنگی خود را برای مشارکت فعالانه و همه‌جانبه در جامعه آماده سازد. تساوی فرصت‌های آموزشی به خودی خود یک هدف نیست، بلکه وسیله‌ای برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی است. برابری در موفقیت و دسترسی دو مقیاس اساسی از برابری در فرصت‌ها و امکانات آموزشی است. برابری در دستیابی به موفقیت جنبه کیفی فرصت را منعکس می‌کند؛ از سوی دیگر، برابری در دسترسی، جنبه کمی برابری فرصت را نشان می‌دهد (تامل، ۲۰۰۱: ۱۳۳). هم‌چنان‌که «مایکل اپل» می‌گوید آموزش بخشی از جامعه است. چیزی نیست که بیگانه یا بیرون از جامعه باشد؛ درواقع، آموزش مجموعه کلیدی‌ای از نهادها و مجموعه مهمی از روابط اجتماعی و شخصی است. آموزش درست به اندازه‌ی مغازه‌ها، کسب‌وکارهای کوچک، نمایندگی‌های غذای فوری (فست فود)، کارخانه‌ها، مزارع، نهادهای مربوط به مراقبت بهداشتی، شرکت‌های حقوقی، شرکت‌های بیمه، بانک‌ها، کار بی‌جیره و مواجب در خانه‌داری و بسیاری جاهای دیگر که در آن‌ها مردم و قدرت با یک‌دیگر تعامل دارند، برای جامعه مهم است؛ اما چیزهای دیگری هم هست که نشان می‌دهند آموزش قطعاً مجموعه‌ای از نهادها و رفتارهای بیرون از جامعه نیست. او مدارس و دانشگاه‌ها را به‌عنوان یک نهاد نام می‌برد که نقش‌های متعددی برعهده می‌گیرند (اپل، ۱۳۹۵: ۳۸). برداشت سنتی از نقش‌های آموزش، آن را به‌عنوان یک مفروضه طبیعی قلمداد می‌کند که در آن به‌دنبال تحرک بخشی و توسعه انسان‌ها در جامعه است؛ اما انتقادهای نظریه‌پردازان جدید نسبت به این مفروضه، مجموعه‌ای از مباحث را گشوده است که بازاندیشی^۱ در نقش‌ها و کاربردهای آموزش رسمی را می‌طلبد.

در وهله اول، این امر که آموزش یکی از عوامل اصلی تعیین‌کننده وضعیت اجتماعی-اقتصادی است، باید پذیرفته شود و نحوه دسترسی، تصاحب و برخورداری از آن منوط به پایگاه اجتماعی-اقتصادی^۲ قلمداد شود. این مفروضه بنیادین، آموزش را به فضای اجتماعی پیوند می‌دهد. «بورديو»^۳ معتقد است که ایفای کارکرد تخصصی میدان آموزش همانند سایر میدان‌های اجتماعی مستلزم وجود ویژگی‌های (عام و خاص) میدان است؛ البته بورديو بر این باور است که میدان آموزش علاوه بر کارکرد تخصصی، دارای کارکرد اجتماعی نیز می‌باشد که این ویژگی در سایه کارکرد تکنیکی آن پنهان شده است. «نهاد آموزشی، که به منزله اصل لذت و اصل واقعیت عمل می‌کند، هم محرک لیبیدویی دانایی است و هم محرک لیبیدوی سلطه که زیر لیبیدوی دانایی پنهان است و از رقابت مایه می‌گیرد» (بورديو، ۱۳۹۰). با این فرض که نهاد آموزش

که می‌شد باورداشت «با ترجیح دادن استعدادهای فردی بر امتیازات ارثی، می‌تواند نوعی شایسته‌سالاری را پی‌ریزی کند، به‌واقع، درپی آن است که از طریق اتصال‌های مخفی میان استعداد تحصیلی و میراث فرهنگی، یک اشرافیت دولتی واقعی را تدارک کند که اقتدار و مشروعیت آن به‌وسیلهٔ عنوان تحصیلی تضمین شده است» (بورديو، ۱۳۹۳)؛ بنابراین «میدان آموزش به بازتولید این امتیازات و حفظ وضعیت موجود کمک می‌کند و از این طریق روابط قدرت را نیز بازتولید می‌کند. روابط قدرت نیز که بر عملکرد کنش تربیتی مذکور مهر تأیید می‌زند. به بازتولید اجتماعی منجر خواهد شد» (جنکینز، ۱۳۹۶)؛ بنابراین نهادهای آموزشی به بازتولید نحوهٔ توزیع سرمایهٔ فرهنگی و از طریق آن به بازتولید ساختار فضای اجتماعی یا به تعبیر شناخته‌شده‌تر به بازتولید ترکیب طبقات اجتماعی کمک می‌کنند.

بنابراین پژوهش حاضر با درنظر داشتن این سیر خط، به بررسی درک دانشجویان به‌عنوان کنشگران مهم میدان آموزشی از تمایز و نحوهٔ بازتولید آن در بین دانشجویان دانشگاه کردستان خواهد پرداخت. تفسیر و تبیین تجربیات و نظرات دانشجویان، مبانی تحلیل وضعیت تمایز یافتگی میدان آموزش دانشگاهی را نشان می‌دهد که در چارچوب آن می‌توان به نقد این وضعیت پرداخت. پرداختن به آن چندان مهم است که داده‌های آماری و نظری حکایت از شکاف در گرایش طبقات بالای اجتماعی به آموزش عالی و به مراتب تمایز در ورود به رشته‌های مهم دارد (ذاکری، ۱۳۹۵؛ غزنویان، ۱۳۹۵؛ جلیلی و شیخ‌محمدی، ۱۳۹۸؛ فخرزاده، ۱۴۰۰). از سویی دیگر، مطالعات نشان می‌دهد که بازار بر آموزش عالی سیطره پیدا کرده است و این شکاف را دوچندان نموده است (اباذری و پرنیان، ۱۳۹۴؛ مالجو، ۱۳۹۴؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۸). در ایران به مثابه نوعی گسست از آموزش عمومی به آموزش خصوصی، به‌ویژه در آموزش عالی است. وضعیت پیش‌رو میدان آموزش دانشگاهی را با چالش تمایز و تصاحب توسط برخی از اقشار جامعه مواجهه نموده است. این امر برای شهر سنج، نیز مطرح است که در آن با توجه به وضعیت اجتماعی-اقتصادی طبقات اجتماعی، فرصت و دسترسی برای اقشار مختلف جامعه برای ورود به دانشگاه و ادامه تحصیل یکسان نیست. با توجه به وجود تضاد طبقاتی و تمرکز امکانات در مناطق برخوردار شهر، این امکان برای کسانی که در مناطق حاشیه زندگی می‌کنند کمتر می‌باشد.

پرسش پژوهش: با این وجود، پرسش اصلی چنین خواهد بود که دانشجویان چه درکی از تمایز و بازتولید آن در میدان آموزش دانشگاهی داشته و آن را چگونه تفسیر می‌کنند؟

۲. مبانی نظری

مفهوم بازتولید اجتماعی در دهه ۷۰ م. و در اروپای غربی به وسیله افرادی هم‌چون: «یانگ»، «برنشتاین»، «بورديو»، «پاسرون»، «باولز» و «جینتیس»، مطرح شده است. نظریه پردازان بازتولید اجتماعی عمدتاً متأثر از آراء مارکس هستند و سرمایه اقتصادی را رکن اساسی نابرابری می‌دانند. انتقاد اساسی آن‌ها این است که نابرابری‌های اجتماعی از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. این نظریه پردازان جدید علاوه بر تأکید بر مبانی نابرابری و تضاد، بر فراتر رفتن از ساختارهای کلان تأکید نموده‌اند و در این راستا چگونگی را به جای چرایی، به عنوان پرسش اصلی مباحثات خود برگزیده‌اند. آن‌ها به اشکال مختلف به نقد وضعیت موجود در نظام اجتماعی و به طور خاص نظام آموزشی پرداخته و نظریات خود را همگام با تحولات و تغییرات این حوزه ارائه نموده‌اند. آن‌ها در حوزه آموزش بر عرصه‌ها، ساختارها و مکانیزم‌ها و شیوه‌هایی متمرکز می‌شوند که در آن‌ها نابرابری تولید و بازتولید می‌شود.

به طور ویژه و در رابطه با موضوع مورد بحث ما در این پژوهش از آراء و نظریات نظریه پردازان انتقادی هم‌چون: اپل (۱۹۸۷)، بورديو (۱۹۸۷)، باولز و جینتیس (۱۹۷۶) سود جسته می‌شود که در آثارشان مستقیم و غیرمستقیم به نظام آموزشی پرداخته‌اند. آنان با وجود تفاوت‌های موجود در زمینه و خاستگاه شکل‌گیری عقایدشان به تحلیل نظام آموزشی سنتی پرداخته‌اند. گروهی با تأکید بر تأثیر «برنامه درسی آشکار» در «بازتولید آگاهی»، گروهی با ارائه نومفهوم‌گرایی و تأکید بر هویت‌های جدید در برنامه درسی (هویت سیاسی، هویت جنسیتی، هویت قومی، هویت زیباشناسی)، گروهی دیگر با تأکید بر «برنامه درسی پنهان» و ارائه «نظریه تطابق» یا «نظریه بازتولید» و گروهی نیز با ارائه «نظریه مقاومت»، با تحلیل نظام تعلیم و تربیت در ساختار جامعه، نسبت به کارکرد ابزاری آموزش واکنشی انتقادی نشان داده و به دنبال پالایش نظام‌های آموزشی از وظیفه سنتی شان بوده‌اند» (صحبتلو و همکاران، ۱۳۹۵).

باولز و جینتیس (۱۹۷۶) نظام آموزشی را نهادی می‌دانند که «بیش از آن‌که مسیری برای تحرک صعودی و توسعه شخصیت باشد وسیله‌ای برای تداوم نظام سرمایه‌داری و طبقاتی است. مدرسه به عنوان روشی برای منضبط کردن بچه‌ها و ایجاد جمعیتی مطیع مناسب بوده است» (باولز و جینتیس، ۲۰۱۱: ۳۹). بورديو مطرح می‌کند که «آموزش و پرورش از طریق برنامه اقتصاددانان درسی پنهان نقش اساسی در بازتولید فرهنگ گروه مسلط ایفا می‌کند. براساس رویکرد بورديو، میدان‌های اجتماعی هنگامی می‌توانند کارکرد تخصصی خود را به خوبی ایفا نمایند که علاوه بر آن‌ها باید از ویژگی‌های درون میدانی مناسب مانند: عادت‌واره نهادی، منطبق میدان، سرمایه مورد

منازعه و هماهنگی میان تولید و مصرف برخوردار باشند. باید نسبت به میدان قدرت نیز دارای استقلال نسبی باشند و از جایگاه مناسبی برخوردار باشند» (بوردیو، ۱۳۸۷: ۸۷-۸۶). به باور بوردیو، جامعه‌پذیری انجام‌شده توسط میدان آموزش با تضمین ادغام عادت‌واره‌های طبقاتی، به واسطهٔ بازتولید طبقه به مثابه گروهی که عادت‌واره مشابهی دارند، در افراد تعلق طبقاتی ایجاد می‌کند؛ از این رو، این مفهوم بنیان بازتولید نظم اجتماعی است.

فرض اصلی این نظریه‌پردازان این است که «طبقهٔ بالا همیشه درصدد حفاظت و تداوم منافع طبقاتی خود هستند و برای این منظور به محدود کردن امکان دسترسی به فرصت‌های تحصیلی برای سایر گروه‌ها می‌پردازند و به همین دلیل فرزندان متعلق به طبقات پایین فقط در سطح مدارس راهنمایی، دبیرستان و هنرستان و به مراتب در دانشگاه‌ها باقی می‌مانند» (شارع‌پور، ۱۳۸۳: ۲۱۵).

نظریه‌پردازان بازتولید اجتماعی معتقدند که «مدارس و دانشگاه‌ها از طریق شایستگی و خاستگاه‌های اجتماعی به بازتولید نابرابری اجتماعی می‌پردازد. افرادی که از خاستگاه اجتماعی بالاتری برخوردارند، دسترسی بهتری به مدارس دارند و این مدرسه است که دانش‌آموزان را انتخاب کرده و به آن‌ها جهت می‌دهد» (همان: ۷۰). نظریه‌پردازان بازتولید، به روش‌ها، ساختارها و مکانیزم‌های بازتولید نابرابری فرهنگی، اجتماعی در کنار نابرابری اقتصادی توجه ویژه‌ای داشته‌اند و به بسط مباحث مارکسیستی از نابرابری پرداخته‌اند.

۳. پیشینهٔ پژوهش

«عبداله زاده» و همکاران (۱۴۰۰)، در مقالهٔ «خصوصی‌سازی مدارس و بازتولید نابرابری آموزشی: برساخت تجارب مدیران مدارس سطح متوسطهٔ شهر سنندج» به بررسی تجربهٔ مدیران مدارس در رابطه با خصوصی‌سازی آموزش و چگونگی بازتولید نابرابری آموزشی با روش نظریهٔ زمینه‌ای پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داده است که افزایش هزینه‌های تحصیل به عنوان ایجادکنندهٔ شرایط زمینه‌ای توأمان با برون‌سپاری آموزش دولتی و کاهش عدالت آموزشی به عنوان شرایط علی به ایجاد نابرابری آموزشی عمل کرده‌اند؛ هم‌چنین اقتصادمحورشدن مدارس خصوصی به عنوان شرایط مداخله‌گر و پیامد این وضعیت در بازتولید نابرابری و تمایز بخشی، موجب شده است که مدیران آموزشی در مدارس به اتخاذ راهبردهای تقویت تعامل با دانش‌آموزان و والدین و جبران کمبودهای آموزشی دست بزنند.

«نصرتی» و «اردلان‌راد» (۱۳۹۸)، در مقالهٔ «مطالعه انسان‌شناختی نحوهٔ بازنمایی

دیگربودگی و تمایز اجتماعی در شهر سنندج»، به بررسی تمایز طبقات اجتماعی شهر سنندج در قالب فرادست و فرودست با روش مردم‌نگاری دست‌زده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که گروه فرادست جامعه، یعنی کسانی که خود را سنندجی اصیل می‌دانند، برای حفظ تمایز از نمادهایی استفاده می‌کنند که یکی از آن‌ها گونه زبانی است. آن‌ها فرآیندهای بهینگی مانند تضعیف را ناشی از ضعف شناختی گروه‌های فرودست می‌دانند. آن‌ها سعی می‌کنند که با مکانیسم‌های ارتباطی، رفتاری و حاشیه‌ای کردن، گروه فرودست را به پذیرش برتری فرهنگی خود وادار کنند. در مقابل گروه فرودست، دست به تغییر الگوهای رفتاری و شبیه‌سازی گونه‌های زبانی می‌زنند.

به لیو و همکاران (۲۰۲۲)، در مقاله «ساختن هاله؛ نخبگان چینی چگونه از طریق (نادرست) به رسمیت شناختن تحصیل در خارج از کشور به دنبال تمایز هستند؟» که از طریق مصاحبه با ۳۶ نفر از دانشگاه پکن به بررسی وضعیت آموزش کشور چین و مشروعیت به تحصیل در خارج از کشور پرداخته‌اند به این نتیجه می‌رسند که این نخبگان با به رسمیت نشناختن افراد خارج از «هاله» خود (یعنی مدارس نخبگان، PKU و دارندگان بورس تحصیلی Ivy League)، با محدود کردن تدریجی دایره «ما» و حذف «دیگران» آرزوی برتر بودن را از خود نشان می‌دهند. این سطح فردی از ایجاد تمایز با «اجماع» جمعی و واسطه‌های سازمانی در جستجو، توجیه و (نادرست) شناخت تحصیل در خارج از کشور به عنوان راهی برای تمایز هماهنگ است.

جگل و همکاران (۲۰۱۵)، در مقاله «نابرابری اجتماعی در آموزش عالی مدرن»، این مفروضه را به چالش می‌کشند که کارکرد آموزش صرفاً تحرک اجتماعی نیست. تحقیقات اخیر نشان داده است که در آموزش عالی این ایده خنثی شده است و آموزش به مؤسسه‌ای تبدیل شده است که باعث تقویت و بازتولید نابرابری اجتماعی-فرهنگی گردیده است. در مقابل این امر موجب فرسایش ارزش‌های اساسی ذهنی در جامعه، رشد احساسات کینه‌توز و تنش اجتماعی میان دانشجویان شده است.

زیمداس و همکاران (۲۰۰۹)، در مقاله «پذیرش تحصیلات عالی در رشته‌های هنر و علوم: آیا سرمایه فرهنگی کلید اصلی است؟» به بررسی میزان کمک سرمایه فرهنگی به توضیح ارتباط بین پیشینه اجتماعی و کسب پیشنهاد برای تحصیل در دانشگاه آکسفورد می‌پردازد. آن‌ها نتیجه می‌گیرند که سرمایه فرهنگی، به جای مشارکت در هنرهای زیبا، با تصمیمات پذیرش مرتبط است. این تأثیر، به ویژه در رشته‌های هنری برجسته است. نویسندگان بر آن هستند که فرضیه بورديو مبنی بر سرمایه فرهنگی به عنوان عامل اصلی تمایز بین بخش‌های طبقه متوسط را تصدیق نمایند. در یک جمع‌بندی نظری و تجربی در مورد موضوع مورد بحث، می‌توان گفت اهم

نظریات مورد بحث از یک دیدگاه انتقادی به مسأله تمایز و آموزش نگاه کرده‌اند. پژوهش حاضر از نظر اتخاذ تئوری و روش سعی در مفروض قرار دادن ارجحیت داده‌های تجربی بر داده‌های نظری دارد که در نتیجه آن، با برکشیدن مفاهیم، مضامین به درک، تفسیر و تبیین وضعیت کنونی می‌پردازد؛ بنابراین، با اتخاذ دیدگاهی منسجم در مورد نظریات مربوط به تمایز و بازتولید آن در میدان آموزش، نقطه اشتراکی را با پژوهش‌های پیشین برقرار کرده است.

۴. روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر، روش کیفی است. از میان روش‌های کیفی، روش پدیدارشناسی به لحاظ ماهیت و ارتباط با موضوع و هدف مورد نظر، مناسب‌تری دارد. پژوهش پدیدارشناسی ذاتاً کیفی است و دربردارنده مجموعه‌ای از روش‌های تفسیری است که به دنبال توصیف، رمزگشایی و کشف تجربیات مختلف است. تحقیقات پدیدارشناسی استقرایی است و در آن، نظریه‌ها از توصیف تجربیات افراد تحت مطالعه به دست می‌آید. هدف تحقیق نیز ارائه توصیفی عمیق برای فهم ماهیت و جوهره یک تجربه است و به جای تلاش برای اثبات یا رد یک نظریه، به توسعه نظریه‌ای تفسیری می‌پردازد (مرادی و صادقی، ۱۳۹۳).

پژوهش حاضر، به دنبال ارائه درکی جامع از تجربه‌ها و ادراک دانشجویان از تمایز و بازتولید آن در میدان دانشگاهی بوده است. برای این منظور از دانشجویان ورودی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۱ که از رشته‌های مختلف دانشکده‌های دانشگاه کردستان بوده‌اند، درباره این موضوع مصاحبه به عمل آمده است. براساس نمونه‌گیری هدفمند و براساس تمایل دانشجویان به مشارکت سعی بر آن شد از هر دانشکده از تعداد (۸ نفر و در مجموع ۳۰ نفر) مصاحبه به عمل آمد و تا زمان اشباع نظری جمع‌آوری داده‌ها ادامه داشت.

اصلی‌ترین روش گردآوری داده در پدیدارشناسی مصاحبه است (عابدی و همکاران، ۱۳۸۷)؛ زیرا تنها روشی است که مشارکت‌کننده خودش با زبان و حرکات خاص خود، اقدام به توصیف تجربیاتش از پدیده می‌کند. مصاحبه پدیدارشناسی عموماً عمیق و نیمه‌ساختاریافته است تا مشارکت‌کننده، بدون این‌که محدودیتی برای او ایجاد شود، توضیحات کامل و همه جانبه‌ای را درباره پدیده ارائه دهد. مشارکت‌کنندگانی که با آن‌ها مصاحبه می‌شود به صورت نظری انتخاب می‌شوند تا پژوهشگر بتواند به بهترین شکل نظریه‌اش را ایجاد کند. این‌که فرد چندبار به میدان مطالعه مراجعه کند بستگی به این دارد که طبقات اطلاعات اشباع شده‌اند یا خیر و این‌که آیا نظریه با پیچیدگی کامل بیان شده است یا خیر. به این فرآیند کسب اطلاعات از گردآوری داده و مقایسه

آن‌ها با طبقات در حال شکل‌گیری روش مقایسه‌ی مستمر تحلیل داده گفته می‌شود (فراستخواه، ۱۳۹۸).

لذا روش مصاحبه‌ی عمیق مهم‌ترین فن گردآوری داده‌ها محسوب می‌شود. روش غالب در اینجا روش دوشادوش بودن است؛ به این معنی که گردآوری داده‌ها با تحلیل آن‌ها درهم تنیده است، یعنی چنین نیست که ابتدا داده‌هایی در آنجا، بیرون از حوزه تحلیل هست و ما گردآوری کنیم و سپس از نقطه‌ی زمانی مشخصی به بعد، دست به تحلیل بزنیم؛ بلکه «کار گردآوری، برحسب تحلیل‌ها هدایت می‌شود و بسط پیدا می‌کند و کار تحلیل نیز طی روند تکوین و تکمیل و اشباع داده‌ها پیش می‌رود» (گلاسر، ۲۰۰۲)؛ بنابراین، سؤالات کلی از مصاحبه‌ها در مورد ابعاد و جنبه‌های موضوع بحث پرسیده می‌شود و آن‌ها درک خود را از آن بیان می‌کنند. زمان مصاحبه‌ها و تعداد آن‌ها به اشباع نظری داده‌ها بستگی دارد. به این ترتیب، دیگر از نظر اطلاعات نیازی به گردآوری داده‌ها نباشد و ادامه‌ی کار موردی به اطلاعات انباشته شده نیفزاید.

بر این اساس، «حجم نمونه را «اشباع نظری» آن تعیین می‌کند. اشباع نظری مقوله‌ی مبنای داوری درباره‌ی زمان توقف نمونه‌گیری از گروه‌های مختلف مربوط به آن مقوله است. نمونه‌گیری و افزودن بر اطلاعات هنگامی پایان می‌یابد که اشباع نظری یک مقوله یا گروهی از موردها حاصل شود، یعنی دیگر چیز جدیدی حاصل نشود» (فلیک، ۱۳۸۷: ۱۳۸-۱۳۹).

آنچه در روایی پژوهش پدیدارشناسی اهمیت دوچندانی دارد؛ روایی تفسیری^۴ است. روایی تفسیری میزانی است که دیدگاه‌ها، افکار، احساسات، مقاصد و تجارب افراد مورد مطالعه توسط پژوهشگر به درستی درک شده و در گزارش پژوهش منعکس شده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها، مهم‌ترین بخش روش‌شناسی پدیدارشناسانه است؛ هم‌چنین برای اعتبارسنجی و پایایی، نیز از اعتبار‌گزینشی استفاده شده است. به این صورت که برای اطمینان از یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، برخی از آن‌ها را که مرتبط با موضوع است، گزینش و در متن پژوهش قرار داده می‌شود (همان: ۱۴۲).

بر اساس روش‌های به‌کاررفته در تحقیقات پدیدارشناسانه می‌توان چهار مرحله را برای تحلیل داده‌ها ارائه داد؛ «مرحله اول، شامل خواندن و درک کلیت متن داده‌ها هست. در این مرحله پژوهشگر سعی می‌کند که داده‌هایی را که رونوشت کرده است (حاصل از مصاحبه‌ها)، بخواند، کلیت متن را بفهمد و ارتباط درونی آن‌ها را دریابد. مرحله دوم، شامل افق‌سازی^۵ و تلخیص داده‌ها^۶ است و به این معنی می‌باشد که در جریان مصاحبه‌ها، هر یک از افراد ممکن است دیدگاه و افق متفاوتی به نسبت موضوع یا پدیده داشته باشند و پژوهشگر باید آن افق‌ها را شناسایی و استخراج نماید؛ سپس

براساس آن‌ها، اقدام به کدگذاری و مقوله‌بندی نماید. عبارت‌های استخراج شده در کنار هم معنای کل تجربه را تشکیل می‌دهند» (اندرسون، ۲۰۱۰). در مرحله سوم، که شامل تشکیل واحدهای معنایی^۷ است، پژوهشگر افق‌ها، کدها و مقولات را به زبان علمی درمی‌آورد. «چنین فرآیندی شامل تبدیل گفته‌های مصاحبه‌شونده به زبان علمی و تخصصی می‌باشد» (دی‌کاسترو، ۲۰۱۱)؛ سپس پژوهشگر باید با کدهای علمی اقدام به تشکیل واحدهای معنایی یا همان مضامین اصلی بکند» (کرسول، ۲۰۰۷)؛ به عبارتی دیگر، پژوهشگر باید کدهای علمی که از نظر محتوایی و موضوعی مشابهت دارند در یک دسته قرار بدهد و تجربیات را باهم ترکیب نماید تا تجربه‌هایی که ساختار منطقی و منظمی دارند به صورت یک تجربه کلی ایجاد شود» (اندرسون، ۲۰۱۰). در مرحله چهارم، توصیف مضامین است. پژوهشگر در این مرحله، کدها و مضامین اصلی را تشریح و تفسیر می‌کند. برای هر مضمون، پژوهشگر باید نمونه‌هایی از متن اصلی مصاحبه‌ها را که محتوای آن‌ها در این مضمون‌ها جای می‌گیرند در ذیل هر مضمون ارائه دهد.

درنهایت، پژوهشگر به یک مفهوم دست می‌یابد که می‌توان با آن، وضعیت و تجربه مشارکت‌کنندگان را نشان داد؛ به عبارت دیگر، به هدفی که از ابتدای پژوهش به دنبال آن بود، یعنی «کشف تجربه مشترک تغییرناپذیر همه مشارکت‌کنندگان از پدیده» دست یافته است. جوهره هر پدیده، همگانی است؛ یعنی، دیگران نیز می‌توانند آن را مطالعه و درک نمایند؛ بنابراین فهمی که کشف شده است، فهم مشترکی از پدیده موردبررسی را برای همگان ایجاد می‌نماید.

۵. یافته‌ها

با توجه به اهداف پژوهش، و هم‌چنین روش انجام کار سعی بر آن شد که از میان دانشجویان کارشناسی و کارشناسی‌ارشد رشته‌های مختلف دانشگاه کردستان مصاحبه به عمل آید. این مصاحبه‌ها به صورت چندنفره (فوکوس‌گروپ) و در بازه زمانی ۶۰ تا ۹۰ دقیقه انجام شده است. لازم به ذکر است طبقه و جایگاه اجتماعی دانشجویان براساس خوداظهاری آن‌ها و با توجه به شغل سرپرست خانواده تعیین شده است؛ هم‌چنین سعی شده است از دانشجویان رشته‌های مختلف دانشکده‌های دانشگاه کردستان مصاحبه به عمل آید.

با توجه به روش چهارگانه انجام کار، سعی شده است در ابتدا کلیات مصاحبه‌ها یادداشت برداری شود و در مرحله بعد، یعنی افق‌سازی و تلخیص داده‌ها، به سنخ‌بندی دیدگاه‌ها و تجربیات دانشجویان اقدام شود. در مرحله سوم، با استفاده از دانش نظری

اقدام به تشکیل واحدهای معنایی نموده و از تقلیل نظری این واحدها، مضامین اصلی که تجربه مشترک تغییرناپذیر دانشجویان از موضوع مورد بحث (تمایز و بازتولید اجتماعی در میدان آموزش)، استخراج گردد. تفسیر این مضامین به عنوان بخش اصلی تحلیل داده‌ها قلمداد شده است. لازم به ذکر است که برای اعتباربخشی به یافته‌ها، ارجاعاتی به متن مصاحبه‌ها انجام می‌شود تا بتوان به تفهیم و اقعان نظری و تجربی مباحث برسیم.

۱-۵. تمایز در انتخاب رشته

یکی از زمینه‌های که آموزش می‌تواند به بازتولید جایگاه اجتماعی دانشجویان کمک کند، انتخاب رشته و ادامه‌دادن تحصیل در مقاطع آموزش عالی است. مصاحبه‌شوندگان اذعان می‌دارند که این تمایز از همان ابتدا در دوران دبیرستان و حتی زودتر شروع می‌شود و در دبیرستان باهدف تأمین آینده شغلی فرزندان طبقات بالا در دانشگاه ادامه تحصیل می‌دهند. آن‌ها بر این موضوع تأکید دارند که با توجه به گرایش شدید خانواده‌های طبقات بالا به ادامه تحصیل و انتخاب رشته فرزندانشان در رشته‌های پزشکی و مهندسی، ورود به این عرصه رقابتی سخت می‌شود و آن‌ها چون به امکانات و منابع بیشتری دسترسی دارند، آن جایگاه را تصاحب می‌کنند. به نظر بوردیو، بازتولید نابرابری آموزشی به واسطه نوعی تحمیل انجام می‌شود. این تحمیل معمولاً نرم و به صورت پنهان صورت می‌گیرد. بوردیو این تحمیل و به موازات آن این تمایز را خشونت نمادین^۸ می‌نامد. قرارگاه اصلی خشونت نمادین «فعالیت پرورشی و تربیتی» است. تحمیل خودسری فرهنگی بر سه نوع است: آموزش پراکنده که در جریان تعامل با اعضای ذی صلاح تشکل اجتماعی مورد نظر رخ می‌دهد (برای مثال، می‌توان به گروه همالان غیررسمی اشاره کرد)، آموزش خانوادگی که نیاز به توضیح ندارد و آموزش نهادی شده (که مثال‌های آن را می‌توان در مناسک گذار یا در مدارس یافت). نیروی نمادین هر عاملیت تربیتی و پرورشی-وانایی آن در تلقین موفقیت‌آمیز معنا-تابع «وزن» آن در ساختار روابط قدرت می‌باشد (جنکینز، ۱۳۹۶: ۱۶۶). مصاحبه‌شوندگان با تأکید بر تمایز اجتماعی در انتخاب رشته، به برداشت‌های متفاوت خانواده‌ها از آموزش، به ویژه آموزش عالی اشاره دارند و آن را نوعی گرایش شدید به نسبت بازتولید جایگاه اجتماعی تلقی می‌کنند. به این شیوه که دانشجویان طبقات بالا، به سوی رشته‌های پردرآمد و دارای منزلت اجتماعی بالا مانند پزشکی سوق داده شوند. به نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان این امر به صورت نوعی تحمیل و اجبار از سوی خانواده‌هایشان درآمده است.

جدول ۱: مشخصات مصاحبه‌شوندگان
 Tab. 1: Profile of interviewees

رشته / دانشکده	طبقه اجتماعی (خوداظهاری براساس شغل سرپرست خانواده)	مقطع تحصیلی	سن	جنس	کد مصاحبه‌شونده
مهندسی کشاورزی	طبقه متوسط روبه بالا	کارشناسی ارشد	۲۸	مرد	۱
علوم تربیتی	طبقه متوسط روبه پایین	کارشناسی ارشد	۲۹	مرد	۲
روان‌شناسی	طبقه کارگر	کارشناسی	۲۳	مرد	۳
رشته عمران	طبقه متوسط روبه بالا	کارشناسی	۲۳	مرد	۴
علوم ورزشی	طبقه متوسط روبه پایین	کارشناسی ارشد	۲۶	زن	۵
مشاوره	طبقه کارگر	کارشناسی	۲۴	مرد	۶
رشته مهندسی صنایع	طبقه متوسط	کارشناسی	۲۲	مرد	۷
علوم دام	طبقه متوسط روبه بالا	کارشناسی	۲۲	زن	۸
معماری	طبقه متوسط روبه پایین	کارشناسی ارشد	۲۵	زن	۹
مهندسی آب	طبقه متوسط روبه بالا	کارشناسی	۲۱	زن	۱۰
مشاوره	طبقه کارگر	کارشناسی ارشد	۲۶	مرد	۱۱
مهندسی آب	طبقه بالا	کارشناسی ارشد	۲۹	زن	۱۲
هنرهای زیبا	طبقه متوسط	کارشناسی ارشد	۲۷	مرد	۱۳
جامعه‌شناسی	طبقه کارگر	کارشناسی ارشد	۲۸	زن	۱۴
مهندسی	طبقه بالا	کارشناسی ارشد	۲۸	مرد	۱۵
جامعه‌شناسی	طبقه متوسط روبه بالا	کارشناسی	۲۴	مرد	۱۶
علوم تربیتی	طبقه کارگر	کارشناسی	۲۱	مرد	۱۷
مهندسی عمران	طبقه متوسط	کارشناسی	۲۲	زن	۱۸
ادبیات فارسی	طبقه کارگر	کارشناسی	۲۳	مرد	۱۹
علوم تربیتی	طبقه کارگر	کارشناسی	۲۲	زن	۲۰
-----	-----	-----	---	---	---
ادبیات فارسی	طبقه متوسط روبه پایین	کارشناسی ارشد	۲۷	زن	۲۵
مهندسی سازه	طبقه متوسط روبه بالا	کارشناسی ارشد	۲۶	مرد	۲۶
مهندسی معدن	طبقه بالا	کارشناسی	۲۲	مرد	۲۷
جامعه‌شناسی	طبقه متوسط روبه پایین	کارشناسی	۲۱	مرد	۲۸
مهندسی صنایع	طبقه بالا	کارشناسی	۲۳	زن	۲۹
مدیریت آموزشی	طبقه کارگر	کارشناسی	۲۴	مرد	۳۰

جدول ۲: مضامین استخراج شده از مصاحبه‌ها
Tab. 1: Themes extracted from the interviews

مضامین اصلی	تشکیل واحدهای معنایی	افق سازی و تلخیص داده‌ها	رونوشت حاصل از مصاحبه‌ها
تمایز در انتخاب رشته	گرایش به رشته‌های پزشکی و مهندسی	توجه به دورهٔ دبیرستان	توجه خانواده‌های ثروتمند به آموزش بچه‌ها، توجه به خرید لوح‌های فشرده آموزشی، هزینه کردن برای آموزش، دسترسی برخی از دانش آموزان به اینترنت و عدم دسترسی برخی دیگر، ترک تحصیل برخی از دانش آموزان قبل از ورود به دانشگاه، کمک کردن والدین طبقات بالا، بی‌توجهی والدین فقیر نسبت به آموزش، عدم خرج کردن خانواده‌های فقیر و بی‌بضاعت، گرایش به مدرسه‌های غیرانتفاعی، افزایش مؤسسات آموزشی در سطح شهر، جانشینی آموزش مدرسه‌ای با آموزش خصوصی، کلاس‌های تقویتی، کلاس‌های فوق برنامه، اختصاص هزینه به کالاهای فرهنگی و آموزشی، تمایز خانواده‌ها، گرایش به مراکز خصوصی قبل از ورود به دانشگاه، ترغیب به رفتن به کلاس‌های کنکور، مدرک‌گرایی و ارجحیت مدرک بر سواد، نوعی تمایز و ایجاد شکاف بین خانواده‌های بالاشهری و پایین‌شهری، به سمت رشته‌های پزشکی و مهندسی رفتن خانواده‌های ثروتمند، ترغیب دانش آموزان به ورود به دانشگاه، خرید کتاب‌های کنکوری، هزینه کردن برای کالاهای فرهنگی و آموزشی هزینه کردن برای وسایل فرهنگی در خانواده‌های ثروتمند، گرایش به مدارس غیردولتی، رفتن به کلاس‌های کنکوری، داشتن الگوی خانوادگی برای تحصیل.
		داشتن الگوی تحصیلی	
	ترغیب به ادامه تحصیل	تشویق به درس خواندن	
	هزینه برای انتخاب رشته و ورود به دانشگاه	هزینه کردن برای تحصیل شرکت در کلاس‌های تقویتی و کنکوری قبل از ورود به دانشگاه	
گرایش به آموزش خصوصی	گرایش به مؤسسات غیرانتفاعی (پدیس ...)	پرداخت شهریهٔ دانشگاهی	هزینه برای مدارس غیرانتفاعی قبل از ورود به دانشگاه، رفتن به کلاس زبان انگلیسی، گرایش به مدارس پولی قبل از دانشگاه، موج زیاد تبلیغات، افزایش کلاس‌های تقویتی و فوق برنامه و همچنین افزایش معلمان خصوصی و پاره‌وقت. افزایش گرایش به مدارس غیردولتی و غیرانتفاعی، رواج نرم‌افزارهای آموزشی و استفاده از تکنولوژی پیشرفته آموزشی در مدارس و منزل برای برخی از دانش آموزان و عدم دسترسی دانش آموزان دیگر و گرایش به آموزش بدون یادگیری و تکنیکال شدن آزمون‌ها، شرکت در آزمون‌های کنکور و ... گرایش به شرکت در کلاس‌های مهارت‌آموزی، شرکت در کارگاه‌های کارآفرینی، گرایش به تقویت زبان انگلیسی، گرایش به تحصیل در خارج از کشور، تمرکز مراکز آموزشی و دانشگاهی در مناطق بالا شهر، گرایش به دانشگاه‌های آزاد و غیرانتفاعی.
		شرکت در کلاس‌ها مهارت‌های و کارآفرینی گرایش به آموزش زبان انگلیسی	
دسترسی به منابع و امکانات و فرصت‌ها	ایجاد انگیزهٔ تحصیلی	داشتن فرصت‌های شغلی	داشتن انگیزه تحصیلی، امنیت مالی داشتن، داشتن وسایل آموزشی متعدد، داشتن امکانات آموزشی، داشتن خودرو، در اختیار داشتن اتاق شخصی، امکانات اینترنتی و کامپیوتری، فراهم بودن دسترسی به کلاس‌های زبان انگلیسی، ثبات اقتصادی، داشتن فرصت‌های شغلی، حمایت مالی والدین، تأمین هزینه‌های تحصیل، زندگی در بالا شهر، وجود فرصت‌های زیاد در زندگی، امکانات رفاهی و ورزشی در دسترس، ایجاد انگیزه برای ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر از سوی برخی از خانواده‌ها، فراهم نمودن شرایط ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر.
		منابع مالی و امنیت اقتصادی	
		داشتن امکانات آموزشی متعدد	
فرصت‌های تحصیلی	قرار گرفتن در موقعیت برخوردار شهری		

تداوم جایگاه طبقاتی	ورود به بازار کار	درآمدا بودن رشته تحصیلی در آینده	گرایش به رشته‌های درآمدزا، گرایش به آموزش عالی در طبقات بالا، تمایز در الگوهای فرهنگی، در اولویت نبودن آموزش در برخی خانواده‌ها، درآمد ناکافی دانشجویان، هزینه زیاد تحصیل برای خانواده‌های فقیر، نبود کارایی درس و تحصیل در زندگی خانواده‌های فقیر، هزینه زیاد خرید وسایل فقیر فرهنگی و فقر اقتصادی خانواده‌های فقیر، توان مالی طبقات بالا، افزایش هزینه کردن برای آموزش از جانب طبقات بالا، توجه بیش‌ازحد به فرزندان در طبقات بالا، انگیزه تحصیلی بالا دانشجویان طبقات بالا، ورود به بازار کار، انگیزه بالای دانشجویان برای ورود به دانشگاه دولتی، گرایش به رشته‌های مهم در طبقات بالا، تمایز در انتخاب دانشگاه، داشتن روابط اجتماعی در میان دانشجویان طبقات بالا، داشتن ارتباطات مؤثر خانوادگی، وجود سرمایه فرهنگی، باسواد بودن والدین، وجود افراد تحصیل کرده در خانواده، تشویق والدین به تمایز فرزندانشان در طبقات بالا، تمایز فرهنگی در دانشگاه، تحمیل الگوهای زبانی و فرهنگی، پوشیدن لباس‌های رنگی و شیک، گوش دادن به موسیقی متفاوت، گرایش به درون‌گروهی، تمایز جایگاه مکانی، فرق بالا شهر و پایین‌شهر، توجه به معدل و نمره بالا در دانشجویان با سرمایه فرهنگی زیاد.
	حفظ تمایزات طبقاتی و خانوادگی	تسلط الگوهای خانوادگی و طبقاتی بر فضای آموزشی	
		سرمایه فرهنگی بالا	

«به نظر من همه‌اش فشار خانواده‌ها است که اونا رو مجبور می‌کنن کلاس تقویتی و کنکوری برونند، براشون معلم خصوصی بگیرند و براشون هزینه بکنند... خب پدر و مادر هم انتظار دارند که بچه‌هاشون رشته‌هایی رو انتخاب کنند که بتونند در آینده پول در بیارن و برای خودشون منزلتی رو دست و پا کنند... الان که در این شرایط، رشته‌های پزشکی بیشتر خواهان داره و اونا رو تحت فشار قرار می‌دهند که درس پزشکی بخونن... (کد مصاحبه ۷)»

«میدان آموزشی را می‌توان به زیر میدان‌هایی مانند میدان آموزشی دانشگاهی و میدان آموزشی مدارس تقسیم‌بندی کرد؛ که خود از سرمایه فرهنگی ناشی می‌شود. پس می‌توان گفت که در چارچوب قوانین میدان آموزشی بین کنشگران رقابت وجود دارد. در این رقابت، کنشگرانی که از ترکیب و حجم سرمایه (چه از لحاظ کمی و چه از لحاظ کیفی) بیشتری برخوردار باشند، در دستیابی به اهداف میدان آموزشی و افزودن سرمایه موفق‌ترند؛ اما از سویی دیگر خانواده‌هایی که از نظر سرمایه فرهنگی ضعیف هستند، غالباً از نظر سرمایه اقتصادی هم در وضعیت بهتری نیستند. به‌رغم مصاحبه‌شوندگان، آموزش دارای هزینه‌های زیادی است که هرروز هم بر حجم این هزینه‌ها افزوده می‌شود؛ و این امر برای خانواده‌های با سرمایه اقتصادی پایین،

میزان و حجم دستیابی به سرمایه فرهنگی آن‌ها را نیز کاهش می‌دهد. با توجه به هزینه‌های آموزشی بالا مصاحبه‌شوندگان از کشیده شدن دانشجویان طبقات پایین به سمت رشته‌های غیرپزشکی مانند علوم اجتماعی و انسانی و ناتوانی‌شان در این رقابت سخن به میان می‌آورند و نتیجه آن‌را «مازاد آموزش»^۴ در این رشته‌ها و «کم اشتغالی»^۵ در آینده این دانشجویان می‌دانند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید؛

«هرکسی واقعاً نمی‌تونه بره رشته‌های پزشکی و حتی بورس تحصیلی در خارج بگیره... این مختص به کسانی هست که پول و ثروت دارند و برای آموزش هزینه می‌کنند... کسانی که نمی‌تونند برن این رشته‌ها رو بخونن چون دغدغه تحصیل هم دارند مجبورن برن رشته‌های انسانی و اجتماعی و این‌ها... و متأسفانه چون کار هم براشون در این رشته‌ها پیدا نمیشه، بنابراین بیکار می‌شن درحالی‌که حتی ممکنه دکترا داشته باشند... (کد مصاحبه ۲۸)».

۲-۵. گرایش به آموزش خصوصی

منطق بنیادی بر آموزش عالی منطقی مبتنی بر هزینه-فایده است. در برنامه درسی برای بازاری شدن علم و تبدیل دانش به کالا توجیه علمی-اخلاقی‌ای ارائه شده است که درنهایت منجر به ظهور انسان کارآفرین شده و چرخه بازنوآوری شدن دانش را ادامه می‌دهد. کالایی شدن علم و دانش و سیطره منطق بازار بر حوزه آموزش عالی منجر به ظهور اسطوره‌ی انسان کارآفرین شده که هدف غایی آن کنشی ابزاری مبتنی بر کسب بیشترین سود از طریق مدرک‌گرایی است (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸).

در سطح دبیرستان که مرحله ماقبل ورود به آموزش عالی است گرایش والدین و خانواده‌های طبقات بالا به آموزش خصوصی بیشتر شده است. یکی از دانشجویان از تجربه این دوران خود چنین می‌گوید:

«در این دوران والدین همه هم‌وغم‌شون قبولی در دانشگاه هستش، مخصوصاً والدینی که انتظار زیادی از فرزندانشان دارند... آن‌ها هزینه‌های زیادی می‌کنند تا فرزندانشون رو به دانشگاه بفرستند. کلاس‌های کنکور، مدارس غیرانتفاعی و معلم خصوصی و این‌ها رو انجام می‌دهند و به فرزندانشان فشار می‌آورند که باید رشته خوبی قبول شوی... در دوران دبیرستان واقعاً بهمون فشار می‌آوردند. در

دانشگاه کمتر شده است، اما در رشته‌هایی این امر هم چنان هست و انتظار دارند که با درسی که خواندی کار خوبی گیر بیاری (کد مصاحبه ۶).»

«با این حال، وضعیت کنونی نشان می‌دهد که سطح خدمات‌رسانی مدارس غیردولتی به نسبت مدارس دولتی سبب افزایش گرایش معلمان، اولیای دانش‌آموزان و دانش‌آموزان به این مدارس شده است. این امر توأمان با موج زیاد تبلیغات، افزایش کلاس‌های تقویتی و فوق برنامه و هم‌چنین افزایش معلمان خصوصی و پاره‌وقت است که صرفاً گروهی از دانش‌آموزان توان شرکت در این مدارس را دارا هستند. همین شرایط سبب گردیده است آموزش به‌عنوان یک کالا برای ایجاد نابرابری و طبقاتی نمودن آموزش مدنظر قرار گیرد. افزایش گرایش به مدارس غیردولتی و غیرانتفاعی، رواج نرم‌افزارهای آموزشی و استفاده از تکنولوژی پیشرفته آموزشی در مدارس و منزل برای برخی از دانش‌آموزان و هم‌چنین گرایش به آموزش بدون یادگیری و تکنیکال شدن آزمون‌ها، شرکت در آزمون‌های شبیه‌سازی شده کنکور یا آنچه تحت عنوان آموزش/کلاس معکوس^{۲۵} می‌توان از آن یاد کرد، نمودهای عینی دسترسی به منابع و امکانات متعدد آموزشی دانش‌آموزان طبقات بالا و هموار شدن راه ورود آن‌ها به دانشگاه هستند. یکی از مصاحبه‌شوندگان از نابرابری در دسترسی و آسان شدن ورود به دانشگاه برای کسانی که از سرمایه اقتصادی بیشتری برخوردارند، چنین اظهارنظر می‌نماید.»

«معلومه که خیلی از این راه‌ها برای رسیدن به اون هدف هستش که دانش‌آموزان طبقه بالا می‌خواهند بهش برسند... دسترسی به کلاس‌های کنکور و معلم خصوصی و حتی خرید جزوات مهم و رفتن به کلاس‌های زبان و کلاس‌های تقویتی باعث شده که آن‌ها راحت‌تر به دانشگاه بیانند. مدارس غیردولتی بازدهی بیشتری ممکنه داشته باشن و هر کاری هم انجام می‌دهند که این دانش‌آموزان را کمک کنند تا وارد دانشگاه بشوند... به نظر من هدف این مدارس همینه به خاطر همینه اینقد هزینه هم از والدین می‌گیرند (کد مصاحبه ۲۵).»

۳-۵. دسترسی به منابع و امکانات و فرصت‌ها

یکی از مهم‌ترین مواردی که نمود تمایز به حساب می‌آید، دسترسی و داشتن منابع، امکانات و برخورداری از فرصت‌ها است. آموزش به‌عنوان امری عمومی، مفروضه بنیادینی را لحاظ می‌کند که در آن برابری در منابع و فرصت‌ها، از اصول اولیه آن است؛ با این حال آموزش خصوصی، یک عنصر مالی را به مدارک تحصیل در مدارس خصوصی و دانشگاه‌های دولتی و خصوصی اضافه می‌کند، این امر مستقیماً به نقشی که در وهله اول پول در ورود به آموزش و پرورش ایفا می‌کند، بستگی دارد و این فرصت‌ها را برای بسیاری از مشتاقان فقیر برای شروع مسدود می‌کند (یانگ، ۲۰۰۶).

در عرصه آموزش عالی این امر، برای طبقات بالای جامعه به‌صورت وارونه عمل می‌کند. «یانگ» معتقد است که «کسانی که درگیر این شرایط هستند که خود را از اتهامات بازاری شدن آموزش برهانند، اقدامات خود را با استناد به «اصل بازار» توجیه می‌کنند و معتقدند که قیمت مدارس و دانشگاه‌های آن‌ها باید با بازار مطابقت داشته باشد و ادعا می‌کنند که ذینفعان باید در تحصیلات خود سرمایه‌گذاری کنند، هزینه‌های آموزش و تغییرات غیرقانونی، اختلافات در نابرابری آموزشی بین طبقات اجتماعی و جوامع شهری و روستایی را افزایش داده است. نابرابری در فرصت‌های آموزشی در شکاف بین نرخ ثبت‌نام و پذیرش در مراحل مختلف تحصیل هم مشخص می‌شود. با بالا رفتن سطح تحصیلات، وضعیت آموزش در طبقات اجتماعی، شکلی از هرم وارونه را به خود می‌گیرد» (یانگ، ۲۰۰۴). این امر با دسترسی و عدم دسترسی به امکانات و فرصت‌ها، بیشتر جلوه‌گر است. به این شیوه که با در اختیار داشتن سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی هم انباشته می‌شود، هرچند که به تعبیر بوردیو همیشه چنین نیست. در وضعیت کنونی و با توجه به خصوصی‌سازی آموزش (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ ذاکری، ۱۳۹۵؛ دلانتی، ۱۳۸۶؛ جلیلی و شیخ‌محمدی، ۱۳۹۸)، در ایران میدان اقتصادی و میدان فرهنگی توان بازی بیشتری در عرصه آموزشی پیدا نموده‌اند و ترکیب هردو با هم فضای آموزشی را به قبضه خود درآورده‌اند. به تعبیری دیگر، با همگرایی این دو میدان و سرمایه، میدان آموزش دست به قبض و بسط کنشگران خود می‌کند. قبض برای کسانی که دارایی و سرمایه چندانی ندارند و بسط برای آن‌هایی که صاحب دارایی در این میدان هستند؛ بنابراین دسترسی به امکانات و فرصت‌ها، هم‌چون نمودهای این میدان عمل می‌کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان با بیان این نکته که سرمایه اقتصادی توان و قدرت بیشتری در فضای آموزشی پیدا کرده است، آموزش عالی و دسترسی به آن را منوط به تصاحب سرمایه اقتصادی می‌داند و می‌گوید:

«الان شرایط به این نحوه‌ای درآمده است که حتی با پول میشه

مدرک خرید، پایان نامه نوشت و تا جایی که مدنظرش باشد می‌تونی در دانشگاه بمونی... روند افزایش دانشگاه‌های غیردولتی را می‌توان این‌جور توجیه نمود که عده‌ای با تصاحب میدان اقتصادی، میدان آموزشی را هم برای خود در تملک گرفته‌اند (کد مصاحبه ۳).

۴-۵. تداوم جایگاه طبقاتی

یکی از استدلال‌هایی که بوردیو (۱۹۸۴) در بسط نظریه تمایز ارائه می‌کند، این است که برخلاف نظر وبر، طبقه و جایگاه نباید به عنوان اشکال مختلف قشربندی اجتماعی که ممکن است به هم مرتبط شوند تلقی شوند. وضعیت را باید بُعد نمادین ساختار طبقاتی دانست که محدود به روابط اقتصادی نیست. از این نظر، باید یک تناظر یا همسانی بین آن‌ها تشخیص داده شود، که این همسانی با واسطه منش طبقات مختلف انجام می‌شود (چان و گلدتراپ، ۲۰۰۷). این امر بیانگر آن است کنش‌های تربیتی میدان آموزش بازتابی از منافع گروه‌ها یا طبقات حاکم هستند که تمایل به بازتولید توزیع نابرابر سرمایه فرهنگی میان گروه‌ها یا طبقاتی که ساکن فضای اجتماعی مورد نظر هستند، می‌باشند و بدین ترتیب ساختار اجتماعی را بازتولید می‌کند (جنکینز، ۱۳۹۶: ۱۶۴). در میدان مورد مطالعه، مصاحبه‌شوندگان براین باور هستند که کنشگران با انتخاب رشته‌های متمایز و مهم، گرایش به مؤسسات خصوصی و هزینه در امور آموزشی به سوی نوعی فضای رقابتی کشیده می‌شوند که در نهایت امر با تسلط بر میدان آموزشی و بازتولید جایگاه طبقاتی خود در آن تداوم می‌یابد. مقولات مستخرج از این بخش نشان می‌دهد که درآمدزا بودن رشته تحصیلی در آینده می‌تواند یکی از عرصه‌هایی باشد که جایگاه طبقاتی را حفظ و تداوم می‌بخشد. رشته‌های پزشکی و مهندسی، از جمله رشته‌هایی هستند که توان حفظ جایگاه و تداوم آن را برای کنشگران فراهم می‌آورد. یکی از مهم‌ترین مباحثی که مطرح گردید، شغلی است که از طریق آموزش عالی نصیب افراد می‌شود و از آن طریق می‌توانند درآمدی زیاد کسب کنند. به‌رغم مصاحبه‌شوندگان، درآمد اقتصادی همیشه معیاری اساسی برای حفظ جایگاه اجتماعی است.

«به نظر من مهم‌ترین قضیه مربوط به درآمد، وقتی درآمد در شغل‌هایی مثل پزشکی زیاده طبیعتاً گرایش دانشجویان به این رشته هم زیاد می‌شه اما چون پذیرش آن کم است، رقابت سخت‌تر است. درآمد در پزشکی منجر میشه که فرد جایگاه خودش رو تثبیت کنه و حتی بالاتر از موقعیت پیشین خودش

پیش بره...» (کد مصاحبه ۴).

با این وجود، ورود به بازار کار برای دانشجویانی که رشته تحصیلی آن‌ها با اقتصاددانش گره خورده است، بیشتر به حفظ جایگاه طبقاتی آن‌ها کمک می‌کند. اقتصاددانش همان کاربرد دانش برای تولید ارزش‌های محسوس و نامحسوس می‌باشد؛ به عبارت دقیق و منتقدانه‌تر، اقتصاد دانش نوعی نظام تولید و مصرف است که اساس آن سرمایه‌سازی نیروی فکر می‌باشد. افراد از این، پیوندی ناگسستنی با میدان آموزشی و میدان اقتصادی برقرار می‌کنند.

آن چه از مصاحبه‌ها برمی‌آید، بازتولید جایگاه طبقاتی تنها مختص به مقوله درآمد و سرمایه اقتصادی نیست، بلکه عرصه دیگری را به خود اختصاص می‌دهد که بیشتر با سرمایه فرهنگی قابل توضیح است. سرمایه فرهنگی، شامل دانش، مهارت‌ها و درک رمزهای مفهومی و هنجاری یک فرهنگ خاص که از طریق منابعی هم‌چون پرورش خانوادگی، آموزش رسمی و شغل شکل متفاوت به خود می‌گیرد؛ نهادینه شده (به عنوان مثال، مدارک تحصیلی آموزشی)، تجسم یافته (وضعیت و مشارکت فرهنگی) و عینیت یافته (مالکیت کالاها یا فرهنگی به عنوان سرمایه اقتصادی)؛ سرمایه فرهنگی در اجتماعی شدن و آموزش رسمی و اکتسابی تجسم یافته است که بر به دست آوردن مهارت در بزرگسالی اثر دارد (بورديو، ۱۹۸۶).

نظام آموزشی بر میزان هم‌خوانی فرهنگ حاکم بر آن با زمینه‌های فرهنگی کودکان در خانواده تأکید می‌ورزد که موجب می‌شود تا تمایزات و نابرابری‌های اجتماعی حفظ و تداوم یابد؛ دانشجویانی که از خانواده‌ها و موقعیت‌های اجتماعی محروم‌تر برآمده‌اند که فاقد مهارت‌های فردی و فرهنگی هم‌خوان با فرهنگ دانشگاه است، همانند فرزندان طبقات متوسط و بالا، قادر به طی کردن مدارج علمی نیستند (برزیس و هیلر، ۲۰۱۷). همان‌طور که نظریه ناسازگاری فرهنگی نیز مطرح می‌کند، ناسازگاری بین زمینه اجتماعی طبقه کارگر با دانشگاه‌ها و مدارس طبقه متوسط تأثیر منفی بر موفقیت افراد می‌گذارد (دستین و دبرسیتی، ۲۰۱۷). درمورد میدان مورد مطالعه در این پژوهش، مصاحبه‌ها نیز نشان می‌دهد که تسلط بر میدان آموزشی پیوندی ساختاری با جایگاه طبقاتی دارد که از راه تمایز فرهنگی شکل می‌گیرد. مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که تسلط الگوهای خانوادگی و طبقاتی بر فضای آموزشی، داشتن سرمایه فرهنگی بالا و داشتن سرمایه ارتباطی در میان دانشجویانی که از جایگاه طبقاتی بالایی برخوردارند، سبب شده است تداوم این جایگاه در عرصه آموزش نیز شکل بگیرد. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید:

«نقش خانواده این‌که پدر و مادر فرهنگی باشند یا نه، یا

این‌که جایگاه فرهنگی در جامعه داشته باشند، خیلی می‌تونه در گرایش دانشجویان به مسائل فرهنگی و توجه به ورود به مجالس و مکان‌های فرهنگی بیشتر بشه، تأثیر داشته باشه... به نظر من جایگاه فرهنگی خانواده بیشتر می‌تونه از جایگاه اقتصادی اون خانواده در این فضا و میدان عمل کنه... خیلی‌ها هستند که جایگاه بالایی در میدان اقتصادی دارند، اما ضرورتاً نمی‌تونن بر میدان آموزش تسلط پیدا کنند؛ حداقل من در دانشگاه دولتی این‌رو می‌بینم...» (کد مصاحبه ۱۶).

تداوم شرایط و موقعیت اجتماعی با سرمایه فرهنگی انجام می‌شود. این سرمایه چنان در تاروپود کنشگران ریشه می‌دواند که منش آن‌ها را در آن موقعیت شکل می‌دهد. منشی که خلق و خویهای خاص و مختص به خود را دارد. است. مهم‌ترین ویژگی خلق و خوها این است که آن‌ها تداوم دارند. این ویژگی انعکاس بنا شدن آن‌ها در یادگیری در جریان اولین سال‌های زندگی و انعکاس ماهیت عادت‌واری و غیرتأملی آن‌ها و انعکاس سازگاری آن‌ها با شرایط وجودی عینی و انعکاس حک شدن آن‌ها در سلوک بدنی است. این ویژگی‌ها موجب می‌شود که عادت‌واره^{۱۳} تقریباً مصون از آشفتگی‌های فاحش باشد. وقتی عادت‌واره کسب شود، زیربنای همه یادگیری‌ها و تجربه‌های اجتماعی بعدی می‌شود و آن‌ها را مشروط می‌سازد (جنکینز، ۱۳۹۶: ۱۴۶). این امر در فضای دانشگاهی با تمایز و حفظ منزلت اجتماعی دانشجویان دارای سرمایه فرهنگی قابل ردیابی است. به این شیوه که آن‌ها تعاملات درون‌گروهی دارند، گرایش بیشتر به ادامه تحصیل دارند و سعی می‌کنند در برنامه‌های فرهنگی دانشگاه شرکت کنند؛ از سویی دیگر، آن‌ها سعی می‌کنند الگوهای خانوادگی و فرهنگی خود را نشان دهند یا حتی تحمیل کنند. نموده‌های این امر در بحث از الگوهای زبانی، شیوه لباس پوشیدن، تعاملات درون‌گروهی و... است. یکی از دانشجویان که تجربه هم‌نشینی با چنین دانشجویانی را دارد، در این باره می‌گوید:

«من با یه عده‌ای از دانشجویان هم‌کلاس بودم که خودشون رو بالاتر از بقیه قلمداد می‌کردند. اون‌ها موسیقی خارجی گوش می‌دادند، لباس‌های رنگی و تاحدی شیک می‌پوشیدند و مدام از مسافرت‌ها، کتاب‌خوندن‌ها و فیلم‌هایی که دیدند و این‌ها صحبت می‌کردند...» (کد مصاحبه ۲۳).

۶. نتیجه‌گیری

میدان آموزش، یکی از میدان‌های فضای اجتماعی است که نقشی دوپهلوی در مناسبات اجتماعی ایفا می‌کند. به تعبیری دیگری، میدان آموزشی، میدان منازعاتی است که در آن هم باعث شکل‌گیری تمایزات و هم بازتولید آن‌ها می‌شود. این امر، نقش آموزش را به‌عنوان امری خنثی در منازعات طبقاتی رد کرده است و تحلیل چندجانبه‌ای از میدان آموزش فراهم نموده است. پژوهش «جگل» و همکاران (۲۰۱۵)، هم از رد این ادعا و نقد اساسی کارکردهای مشروع آموزش در دانشگاه دارد. دانشگاه به‌مثابه آموزش عالی در این میدان نقش بی‌واسطه‌ای را ایفا می‌کند. پژوهش حاضر با تمرکز بر این امر، سعی داشته است تمایز و بازتولید آن را در میدان آموزشی دانشگاه در نظر بگیرد. دانشجویان به‌عنوان یکی از کنشگران این میدان، تفاسیری متعدد و متفاوتی با توجه به جایگاه طبقاتی خود برای دانشگاه قائل شده‌اند.

این پژوهش با تمرکز بر پدیدارشناسی درک این تمایز، سؤال بنیادینی را مطرح نمود که دانشجویان چه درکی از تمایز و بازتولید اجتماعی در میدان آموزشی دارند؟ این امر به‌عنوان مسأله اصلی مطرح شد که آموزش علاوه بر کاربردهای متعارف خود، چه کاربردهای دیگری در میدان آموزش دانشگاهی می‌تواند داشته باشد؟ در پاسخ به این پژوهش، مصاحبه با دانشجویان در رشته‌های مختلف دانشگاه کردستان با توجه به مقطع و جایگاه طبقاتی آن‌ها انجام شد. نتایج این پژوهش نشان داد که اولین تمایز در ورود به دانشگاه، تمایز در انتخاب رشته است که اتفاقاً برای طبقات بالای جامعه، از همان ابتدای دوره‌های تحصیلی در آموزش و پرورش اتفاق افتاده است. تمایز آشکار از دوران دبیرستان شروع شده است. دوره‌ای که مقدمه ورود به دوره آموزش عالی می‌باشد. این تمایز با شرکت در کلاس‌های تقویتی، ثبت نام در مدارس غیرانتفاعی، شرکت در کلاس‌های زبان انگلیسی و گرفتن معلم خصوصی و... جهت هدفمند نمودن آموزش و برنامه‌ریزی برای مقطع آموزش عالی بوده است. انتخاب رشته از همین دوران شروع شده است، اما در مقطع دانشگاهی به‌عنوان یک انتخاب رشته دانشگاهی که می‌تواند (و باید) به تمایز و تداوم جایگاه اجتماعی طبقات بالا عمل کند، درآمده است؛ به طوری که طبقات بالای جامعه، گرایش شدیدی به انتخاب و ورود به رشته‌های درآمدزا، با منزلت اجتماعی بالا، از جمله پزشکی و مهندسی دارند. آن‌چه از مصاحبه‌ها برمی‌آید، تمایز صرفاً محدود به دانشگاه نیست، بلکه مربوط به گرایش طبقات اجتماعی بالا به مراکز آموزشی خصوصی نیز می‌باشد. این امر با نتایج پژوهش عبدالله‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)، هم‌خوانی داشته و بر روند گرایش طبقات بالا به آموزش خصوصی تأکید دارد. مصاحبه‌ها نشان می‌دهند که هزینه‌کردن بالا در میدان آموزش، شرکت دادن

فرزندان در کلاس‌های زبان انگلیسی و دیگر زبان‌های خارجی، گرایش به دریافت بورسیه‌های خارجی و ادامه تحصیل در خارج از کشور و هم‌چنین دسترسی به منابع و امکانات و فرصت‌ها، گرایش و متعاقباً تسلط آن‌ها را بر میدان آموزش هموار نموده است. نتایج پژوهش زیمدرس و همکاران (۲۰۰۹)، نیز گویای این واقعیت است که سرمایه فرهنگی نقش اصلی را در تداوم تمایز در میان طبقات دارد. نکته اساسی این است که این تسلط و تمایز صرفاً با سرمایه اقتصادی متحقق نمی‌شود، بلکه سرمایه فرهنگی را می‌طلبد که مهم‌ترین سرمایه برای میدان آموزش است. دانشجویان با درک این امر که داشتن سرمایه فرهنگی در کنار سرمایه اقتصادی به هموار شدن دسترسی به مراتب بالای نظام آموزش عالی برای کسانی که بیشترین سرمایه فرهنگی و اقتصادی را دارا هستند، بیشتر و زودتر اتفاق می‌افتد. سرمایه فرهنگی هم‌چنین مهم‌ترین خصیصه‌ای است که می‌تواند به تداوم جایگاه اجتماعی و طبقاتی دانشجویان کمک کند؛ به عبارتی سراسرتر، دارا بودن سرمایه تداوم آن را مستحکم‌تر می‌نماید.

بنابراین، حفظ تمایز و تداوم و بازتولید آن در میدان آموزشی دانشگاهی در کنار الگوهای فرهنگی طبقات مسلط جامعه به رقابت درون این میدان دامن زده است. رقابت عاملان اجتماعی با یک‌دیگر در درون میدان، عاملان مسلط از طریق کارکرد اجتماعی میدان آموزش و با اعمال نوعی خشونت نمادین بر طبق تحت‌سلطه زمینه‌های بازتولید اجتماعی را فراهم می‌آورند و از آنجاکه در این رقابت، عاملان اجتماعی مسلط از منابع عام، از جمله میدان آموزش به‌مثابه منابع خاص استفاده کرده‌اند نوعی خشونت نمادین را نیز اعمال می‌کنند که از طریق تمایز فرهنگی، از جمله الگوهای زبانی و فرهنگی، الگوهای تربیت خانوادگی و ارتباطات مؤثر اجتماعی متحقق می‌شود؛ نتایج پژوهش نصرتی و اردلان‌راد (۱۳۹۸)، نیز حاکی از این نتیجه است. هم‌چنین دسترسی به امکانات، انگیزه بالا و داشتن فرصت‌های آموزشی راه را برای ورود به بازار کار از طریق دانشگاه را برای دانشجویان طبقات بالا فراهم نموده است.

نظریه‌پردازان بازتولید اجتماعی برای کاهش چنین شکاف و تمایزی در عرصه آموزشی، به عنوان پیشنهاد به‌طور عام، خواهان برابری و عدالت اجتماعی و به‌طور خاص، خواهان یک میدان آموزش مشروع و حذف کارکرد اجتماعی آن می‌باشند. به نظر آن‌ها یک مرجع آموزشی مستلزم وجود: فرستندگان مشروع، گیرندگان مشروع، موقعیتی مشروع و زبانی مشروع است. لازم است یک فرستنده مشروع وجود داشته باشد؛ یعنی کسی که قوانین ضمنی نظام را بازشناسد و در این مقام به رسمیت شناخته شود و به خدمت گرفته شود. باید گیرندگان توسط فرستنده شایسته دریافت تشخیص داده شوند، این بدان معناست که فرستنده اختیار حذف را نیز دارا باشد تا بتواند تمام کسانی

را که حضورشان ضرورت ندارد، کنار بگذارد. اختصاص امکانات، فرصت‌های مشروع و برابر در موقعیت دانشگاهی برای همه دانشجویان لازم است تا تمایزات در این میدان کمتر بازتولید شود و راه شایسته‌سالاری فراهم شود.

سپاسگزاری

از داوران ناشناس نشریه که با پیشنهادهای سازنده خود در غنای مطالب مقاله نقش داشته‌اند، کمال تشکر را دارم.

تعارض منافع

نویسنده ضمن رعایت اخلاق نشر در ارجاع‌دهی، اعلام می‌دارد که هیچ‌گونه تعارض و منافع در مطالب این مقاله وجود ندارد.

پی‌نوشت

1. Reflexivity
2. Social_Economic Status
3. Bourdieu
4. Interpretive validity
5. Horizontalization
6. Summarize data
7. Transformation to Meaning unites
8. Symbolic Violence
9. Overmedication
10. Underemployment

۱۱. آموزش/ کلاس معکوس یک روش آموزش برای معکوس کردن روش آموزش سنتی به‌منظور رهایی از تدریس آموزشی است. در روش سنتی، کلاس درس به محتوای آموزشی اختصاص پیدا می‌کند و در این راستا تکالیفی جهت به‌کار گرفتن آن در بیرون از کلاس درس برای فراگیران، در نظر گرفته می‌شود، اما کلاس معکوس، یک راهبردی است که سخنرانی‌های آموزشی را از طریق فیلم‌برداری ضبط کرده و آن را به بیرون از کلاس درس منتقل می‌کند (لیتل، ۲۰۱۵).

12. Habitats

کتابنامه

- ابادری، یوسفعلی، و پرنیان، حمیدرضا، (۱۳۹۴). «استقرار آموزشی مکتب نیاوران (تاریخچه ایجاد نهادهای دولتی آموزش مدیریت و اقتصاد بازار آزاد)». مطالعات جامعه‌شناختی، ۲۲(۲): ۱۷۶-۱۵۱. <https://doi.org/10.22059/jsr.2016.57039>

- اپل، مایکل دلیو، (۱۳۹۵)، آیا آموزش می‌تواند جامعه را تغییر دهد؟ ترجمه نازنین میرزا بیگی، تهران: آگاه.

- بوردیو، پی‌یر، (۱۳۹۰). نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی. ترجمه مرتضی مردی‌ها، تهران: نقش و نگار.

- بورديو، پي‌ير، (۱۳۹۳). تمایز: نقد قضاوت‌های ذوقی. ترجمه ح. چاوشیان، تهران: ثالث.
- جلیلی، فاطمه؛ و شیخ‌محمدی، حسام، (۱۳۹۸). «خصوصی‌سازی و کالایی شدن آموزش عالی ایران». سومین همایش ملی روان‌شناسی، تعلیم و تربیت و سبک زندگی، <https://civilica.com/doc/1020833>.
- جنکینز، ریچارد، (۱۳۹۶). پی‌یر بورديو. ترجمه لیلا جو افشانی و حسن چاوشیان، تهران: نی.
- دلانتی، جرارد، (۱۳۸۶). دانش در چالش: دانشگاه در جامعه دانایی. ترجمه علی بختیاری‌زاده، تهران: نشر پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- ذاکری، آرمان، (۱۳۹۵). «تولد پرولتاریای تدریس». دو ماهنامه علمی-اجتماعی پداگوژی، ۱ (۲).
- عابدی، حیدرعلی، (۱۳۸۵). «تحقیقات کیفی». روش‌شناسی علوم انسانی، ۴۷: ۶۲-۷۹. https://method.rihu.ac.ir/article_497.html
- عبدالله‌زاده، نسیم؛ بلندهمتان، کیوان؛ و شیربگی، ناصر، (۱۴۰۰). «خصوصی‌سازی مدارس و بازتولید نابرابری آموزشی: برساخت تجارب مدیران مدارس سطح متوسطه شهر سندج». برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۳(۴۸): ۱۴۷-۱۸۶. [doi: 10.22054/qjdsd.2021.60201.2159](https://doi.org/10.22054/qjdsd.2021.60201.2159)
- غزنویان، محمد، (۱۳۹۵). «کالایی‌سازی آموزش و کودکان بی‌آرزو». دو ماهنامه علمی-اجتماعی پداگوژی، ۱ (۲).
- فخرزاده، مهدی، (۱۴۰۰). «آموزش رایگان؛ رؤیایی که خصوصی‌سازی شد». دو ماهنامه چشم انداز ایران، ۱۲۶.
- فراستخواه، مقصود، (۱۳۹۸). روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تأکید بر «نظریه بر پایه» گراند تئوری (GTM). تهران: آگاه.
- فلیک، اووه، (۱۳۸۷). درآمدی بر تحقیق کیفی. ترجمه هادی جلیلی، تهران: نی.
- فونتن، اولیویه؛ و شوبره، کریستی‌ین، (۱۳۸۵). واژگان بورديو. ترجمه مرتضی کتبی، تهران: نی.
- کریمی، جلیل، منصوری، امید؛ و رضایی، نادیه، (۱۳۹۸). «سیطره نظام بازار بر نظام آموزش و پرورش ایران». مطالعات جامعه‌شناختی، ۳۶ (۱): ۳۸-۹. <https://doi.org/10.22059/jsr.2019.72840>
- مالجو، محمد، (۱۳۹۴). کالایی‌شدن آموزش، در سایت اقتصاد سیاسی. <https://pecritique.com/?s>

- مرادی پردنجانی، حجت الله؛ و صادقی، ستار، (۱۳۹۳). «پدیدارشناسی؛ رویکردی فلسفی، تفسیری و روش‌شناختی به مطالعات کارآفرینی». مطالعات روش‌شناسی دینی، ۲: ۶۲-۷۲. https://religion.journals.pnu.ac.ir/article_1781.html

- نصرتی، روح اله، اردلان راد، شادمان. (۱۳۹۸). «مطالعه انسان‌شناختی نحوه بازنمایی دیگربودگی و تمایز اجتماعی در شهر سنندج». پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران، ۹(۱): ۷-۳۰. <https://doi.org/10.22059/ijar.2019.73044>

- Abazari, Y. & Parnian, H., (2015). "Educational establishment of Niavaran school, history of establishing government institutions, management education and free market economy". *Sociological Studies (Social Science Letter)*, 22 (2): 151-176. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=32086>.

- Abdolazadeh, N., Bolandhematan, K. & Shirbagi, N., (2021). "Privatization of schools and reproduction of educational inequality; the construction of experiences of principals of high school students in Sanandaj". *Social Development & Welfare Planning*, 13(48): 147-186. <https://doi.org/10.22054/qjsd.2021.60201.2159>.

- Abedi, H., (2006). "Qualitative Research". *Methodology of Social Sciences and Humanities*, 12(47): 62-80.

- Anderson, V., (2010). *The experience of night shift registered nurses in an acute care setting: a phenomenological study* Montana State University-Bozeman. College of Nursing.

- Apple, W., (2016). *Can Education Change Society?* Translated by: Nazanin Mirza Beigi, Tehran: Agah Publications.

- Bourdieu, P., (2011). *Theory of action: practical reasons and rational choice*. Translated by M. Men). Tehran: Naghsh and Negar.

- Bourdieu, P., (2014). *Distinction: Critique of taste judgments*. Translated by: H. Chavoshan. Tehran: Third.

- Bowles, S. & Gintis, H., (2011). *Schooling in capitalist America: Educational reform and the contradictions of economic life*. Haymarket Books.

- Brezis, E. S. & Hellier, J., (2017). "Social mobility at the top and the higher education system". *European Journal of Political Economy*, S0176-2680 (16): 30116-1.

- Brezis, E. S. & Hellier, J., (2017). "Social mobility at the top and the higher education system". *European Journal of Political Economy*, S0176-2680(16): 30116-1.
- Chan, T. W. & Goldthorpe, J. H., (2007). "Social stratification and cultural consumption: Music in England". *European Socio-logical Review*, 23(1), 1-19. <https://doi.org/10.1093/esr/jcl016>.
- Creswell, J. W., (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. Thousand oaks, ca; sage publications.
- De Castro, A., (2011). "Introduction to Giorgi's existential phenomenological research method". *Psicologia desde el Caribe*, 11: 45-56.
- Delanetti, G., (2007). *Knowledge in Challenge: University in the Knowledge Society*. translated by Ali Bakhtiari Zadeh. Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies.
- Destin, M. & Debrosse, R., (2017). "Upward social mobility and identity". *Current Opinion in Psychology*, 18: 99 104. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.08.006>
- Fakhrzadeh, M., (2021). "Free education; The Dream That was Privatized". *Iran Vision Bi-Monthly*, No. 126.
- Faraskhah, M., (2020). *A method of qualitative research in the social sciences with an emphasis on "grounded theory" (GTM)*. Publisher: Agah.
- Flick, O., (2007). *An Introduction to Qualitative Research*. translated by: Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing.
- Gegel, L., Lebedeva, I. & Frolova, Y., (2015). "Social Inequality in Modern Higher Education". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 214: 368 – 374. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.662>
- Ghaznavian, M., (2016). "Commodification of Education and Desire less Children". *Bio-Scientific Journal of Pedagogy*, 1 (2).
- Glaser, B. G., (2002). "Conceptualization: On theory and theorizing using grounded theory". *International journal of qualita-tive methods*, 1(2): 23-38. <https://doi.org/10.1177/160940690200100203>
- Jalili, F. & Sheikh Mohammadi, H., (2020). Privatization and Commodification of Higher Education in Iran, Third National Conference on Psychology, Education and Lifestyle, <https://civilica.com/doc/1020833/>.
- Jenkins, R., (2016). *Pierre Bourdieu*. translated by: Leila Javafshani and

Hassan Chavoshian, Tehran: Ney Publishing.

- Karimi, J., Mansouri, O. & Rezaei, N., (2019). "Domination of Market on Higher Education in Iran". *Sociological Review*, 26(1): 9-38. <https://doi.org/10.22059/jsr.2019.72840>.

- Little, C., (2015). "The flipped classroom in further education: literature review and case study". *Research in Post-Compulsory Education*, 20(3): 265-279. <https://doi.org/10.1080/13596748.2015.1063260>

- Maljoo, M., (2015). *The Commodification of Education is available on the Political Economy website* (<https://pecritique.com/?s>).

- Moradi Pardanjani, H. & Sadeghi, S., (2014). "Phenomenology; A Philosophical, Interpretive and Methodological Approach to Entrepreneurial Studies". *Bi-Quarterly Journal of Religious Methodological Studies*, 2: 72-62.

- Nosrati, R. & Ardalanrad, S., (2019). "Anthropological Study of the Way of Representing Alterity and Social Distinction in Sanandaj". *Iranian Journal of Anthropological Research*, 9(1): 7-30. <https://doi.org/10.22059/ijar.2019.73044>.

- Yang, R., (2004). "Toward Mystification: Higher Education Development in the Peoples Republic of China since 1949". In: *Higher Education: Handbook of Theory and Research*. Ed. John Smart, Dordrecht: Kluwer, 311-374. https://doi.org/10.1007/1-4020-2456-8_8

- Yang, R., (2006). "The commodification of education and its effects on developing countries: A focus on China". *Journal fur Enkwicklungspolitik*, 22(4): 52-69. <https://doi.org/10.20446/JEP-2414-3197-22-4-52>

- Liu, Y., Huang, Y. & Shen, W., (2022). "Building Halos: How do Chinese elites seek distinction through (mis) recognising studying abroad?". *International Journal of Educational Development*, 19: 102589. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2022.102589>

- Zakeri, A., (2016). "The Birth of the Teaching Proletariat, Bimonthly". *Journal of Pedagogy*, 1 (2).

- Zimdars, A., Sullivan, A., Heath, A. E., (2009). "Higher Education Admissions in the Arts and Sciences: Is Cultural Capital the Key"? *Sociology*, 43(4): 648-666. <https://doi.org/10.1177/0038038509105413>